"Ærens tornevej"

Der er et gammelt eventyr: "Ærens tornevej for en skytte, navnlig Bryde, som vel kom til stor ære og værdighed, men ikke uden efter lang og megen viderværdighed og livets farlighed;" Mangen en af os har vist som barn hørt det, måske som ældre læst det og tænkt på sin egen ubemærkede tornevej og "megen viderværdighed." Eventyret og virkeligheden ligger hinanden så nær, men eventyret har sin harmoniske opløsning her på Jorden, virkeligheden stiller den oftest ud over jordlivet ind i tid og evighed.

Verdenshistorien er en laterna magica, der viser os i lysbilleder på samtids sorte grund, hvorlunde menneskehedens velgørere, snildets martyrer, vandrer ærens tornevej.

Fra alle tider, fra alle lande fremtoner disse glansbilleder, hvert et moment kun, dog et helt liv, en levetid med dens kamp og sejr; lad os betragte, hid og did, enkelte i martyrskaren, den, der ikke sluttes, før Jorden vejrer hen.

Vi ser et opfyldt amfiteater, Aristophanes' skyer sende strømme af spot og munterhed til vrimlen; fra scenen latterliggøres i ånd og legeme Athens mærkeligste mand, der var folket et skjold mod de tredve tyranner: Sokrates, han, der i slagets tummel frelste Alkibiades og Xenofon, han, hvis ånd svang sig over oldtids guder, selv er han her til stede; han har rejst sig fra tilskuerbænken og stillet sig frem, at de leende atheniensere kan se, om han og vrængbilledet af ham på scenen ret ligner; der står han oprejst for dem, løftet højt over dem alle.

Du saftige, grønne, giftige skarntyde og ikke olietræet være her Athens mærke.

Syv stæder stredes om at være Homers fødestad, det vil sige, da han var død! ? se ham i hans levetid! ? der går han igennem disse stæder, fremsigende sine vers for at leve; tanken om den dag i morgen gråner hans hår; ? han, den mægtigste seer, er blind og ensom; den hvasse torn river digterkongens kåbe i pjalter. ?

Hans sange lever endnu, og ved dem alene lever oldtids guder og helte.

Billede på billede bølger frem fra morgenland og aftenland, så fjernt fra hinanden ved sted og tid og dog samme stykke ærens tornevej, hvor tidslen først sætter blomst, når graven skal pyntes.

Under palmerne kommer kameler, rigt ladte med indigo og andre kostelige skatte; de sendes fra landets hersker til ham, hvis sange er folkets glæde, landets hæder; han, hvem misundelse og løgn jog i landflygtighed, han er fundet ? karavanen nærmer sig den lille by, hvor han fandt fristed; et fattigt lig bringes ud af porten, det standser karavanen. Den døde er just ham, de søger: Firdusi ? endt er ærens tornevej!

Afrikaneren med de plumpe træk, de tykke læber, det sorte uldhår, sidder på paladsets marmortrappe i Portugals hovedstad og tigger ? det er Camoens' trofaste slave, uden ham og de kobberskillinger, der kastes til ham, måtte hans herre: "Lusiadens sanger" sulte ihjel.

Nu står et kostbart monument på Camoens' grav.

Atter et billede!

Der viser sig bag jernstængerne en mand, dødbleg, med langt, filtret skæg: "Jeg har gjort en opfindelse, den største i århundreder!" råber han, "og man har i mere end tyve år holdt mig indespærret her!" ? "Hvem er han?" ? "En vanvittig!" siger galevogteren: "Hvad kan dog ikke et menneske falde på! han tror, at man kan bevæge sig fremad ved damp!" Salomon de Caus er det, dampkraftens opdager, der med anelsens uklare ord ikke blev forstået af en Richelieu og dør, indespærret i dårekisten.

Her står Columbus! hvem engang gadedrengene forfulgte og spottede, fordi han ville opdage en ny verden ? han har opdaget den: Jubelens klokker klinger ved hans sejrshjemkomst, men misundelsens klokker lyder snart højere; verdensopdageren, han, som løftede det amerikanske guldland op over havet og gav det til sin konge, lønnes med jernlænker, dem, han ønsker lagt i sin ligkiste, de vidner om verden og om samtidens vurderen.

Billede trænger på billede, rig er ærens tornevej!

I mulm og mørke sidder her, han, som udmålte månebjergenes højde, han, som trængte ud i rummet til planeter og stjerner, han, den mægtige, der hørte og så ånden i naturen, fornemmede, at Jorden drejede sig under ham: Galilei. Blind og døv sidder han i alderdommens år, spiddet på lidelsens tjørn i fornægtelsens kval, næppe kraftig til at løfte sin fod, den, hvormed han engang i sjælesmerte, da sandhedens ord slettedes ud, stampede mod jorden og udbrød: "Den bevæger sig dog!"

Her står en kvinde med barnesind, begejstring og tro ? banneret bærer hun foran den kæmpende hær, og hun bringer sit fædreland sejr og frelse. Jubelen lyder ? og bålet tændes: Jeanne d'Arc, heksen, brændes. ? Ja, det kommende århundrede spytter på den hvide lilje: Voltaire, viddets satyr, synger om "La pucelle."

På Viborg ting brænder den danske adel kongens love ? de lyser i flamme, belyser tid og lovgiver, kaste et glorieskær ind i det mørke fangetårn, hvor han sidder gråbåret, krumbøjet, slidende med fingeren fure i stenbordet, han, engang hersker over tre kongeriger, den folkelige drot, borgers og bondes ven: Christian den Anden. Han med det hårde sind i den hårde tid. Fjender skrev hans historie. ? Syvogtyve års fængsel vil vi huske på, idet vi mindes hans blodskyld.

Der sejler et skib fra Danmark, der står en mand ved højen mast, han ser mod Hven for sidste gang: Tycho Brahe, der løftede Danmarks navn til stjernerne og lønnedes derfor med krænkelse og fortræd ? han drager til et fremmed land: "Himlen er allevegne, hvad behøver jeg mere!" er hans ord; der sejler han bort, vor berømteste mand, i fremmed land hædret og fri!

"Ak, fri! om kun selv for dette legems ulidelige smerter!" sukker det gennem tiden til os. Hvilket billede? ? Griffenfeldt, en dansk Prometheus, lænket til Munkholms klippeø.

Vi er i Amerika ved en af de store floder, en menneskemasse har samlet sig, et skib skal kunne sejle mod vind og vejr, være en magt mod elementerne: Robert Fulton hedder han, der tror at kunne det. Skibet begynder sin fart; pludseligt står det stille ? hoben ler, fløjter og piber, hans egen fader piber med: "Hovmod! galskab! løn som forskyldt! under lås og lukke skal det gale hoved!" ? Da brydes et lille søm, som standsede et øjeblik maskinen, hjulene drejer, skovlene støder vandets modstand bort, skibet sejler -! Dampens væverspole forvandler timer til minutter mellem verdens lande.

Menneskeslægt! begriber du saligheden i et sådant bevidsthedens minut, denne åndens forståen af sin mission, øjeblikket, hvori al sønderrivelse fra ærens tornevej ? selv den ved egen skyld ? opløser sig i lægedom, sundhed, kraft og klarhed, disharmonien bliver harmoni, menneskene ser åbenbarelsen af Guds nåde, vist den enkelte, og af ham bragt dem alle?

Ærens tornevej viser sig da som en glorie om Jorden; lyksaligt at blive kåret til vandrer her og uden fortjeneste at stilles mellem bygmestrene af broen mellem menneskeslægten og Gud.

På mægtige vinger svæver historiens ånd gennem tiderne og viser ? til mod og fortrøstning, til tankevækkende mildhed ? i lysende billeder på natsort grund ærens tornevej, der ikke som i eventyret slutter i glans og glæde her på Jorden, men peger ud over den ind i tid og evighed.

* * *